prof. dr *Duško Vejnović*, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs*

POPULIZAM I OSPORAVANJE OPOZICIJE

Jedna od najozbiljnijih posljedica populističke logike političkog predstavljanja jeste način na koji ona mijenja status opozicije u demokratskom poretku. U standardnom demokratskom razumijevanju opozicija nije smetnja sistemu, nego njegov sastavni dio. Ona omogućava kritiku vlasti, nudi alternativu, artikuliše različite interese i, što je posebno važno, održava stvarnu mogućnost smjene vlasti kao centralni element demokratske legitimnosti. Populizam, međutim, opoziciju vrlo rijetko priznaje u tom svojstvu. Ako je vođa predstavnik pravog naroda, a vlast izraz njegove autentične volje, tada opozicija više nije samo skup političkih protivnika. Ona postaje sumnjiva po svojoj samoj prirodi. Delegitimizacija opozicije odvija se kroz više mehanizama. Prvi je moralni. Opozicija se prikazuje, ne kao drugačije političko mišljenje, nego kao izraz korumpiranih interesa, stranih uticaja, ličnih ambicija ili otvorene izdaje. Drugi je simbolički. Opozicija se izbacuje iz zajedničkog političkog prostora i predstavlja kao nešto što ne pripada istinskom narodu. Treći je komunikacijski. Njenim stavovima se ne odgovara argumentima, nego podsmjehom, difamacijom, etiketiranjem i stalnim podsjećanjem da navodno ne djeluje „u interesu naroda“. Četvrti je institucionalni. Vlast koristi medijsku dominaciju, kontrolu resursa i proceduralnu prednost kako bi opoziciju učinila politički nevidljivom, neuvjerljivom ili unaprijed poraženom. Ovaj proces je posebno opasan zato što ne mora uključivati formalnu zabranu opozicionog djelovanja. Opozicija može nastupati na izborima, držati konferencije, učestvovati u parlamentu i biti formalno prisutna u javnom životu. Ali ako je politički i simbolički stalno

predstavljena kao nelegitimna, ako joj je pristup javnom prostoru sistematski sužen i ako se svaka njena kritika tumači kao napad na zajednicu, tada njena stvarna funkcija u demokratiji ozbiljno slabi. Time se ostvaruje jedan od ključnih ciljeva populističke vlasti: zadržavanje formalnog pluralizma uz istovremeno pražnjenje njegove demokratske snage. Delegitimizacija opozicije ima i šire posljedice po političku kulturu. Kada se dovoljno dugo održava poruka da opozicija ne predstavlja legitimni dio političkog života, građani postepeno gube naviku da neslaganje vide kao normalan dio demokratije. Umjesto toga, politički prostor se organizuje oko lojalnosti i sumnje. Oni koji kritikuju vlast više se ne doživljavaju kao korektiv, nego kao faktor destabilizacije. Tako se sužava i samo demokratsko imaginiranje politike. Mogućnost smjene vlasti, koja bi trebalo da bude centralni element demokratskog poretka, počinje izgledati kao prijetnja, a ne kao znak institucionalne normalnosti. Upravo na toj tački populizam pokazuje svoju najdublju napetost s demokratijom. Iako se poziva na narod, izbore i legitimnost većine, on istovremeno podriva onaj element bez kojeg demokratija ne može opstati: priznanje da i poraženi imaju pravo da ostanu legitimni politički akteri i da vlast nikada nije konačno vlasništvo pobjednika. Tamo gdje opozicija gubi taj status, demokratija počinje kliziti iz konkurentnog poretka u sistem političke dominacije. Iz tog razloga populistička delegitimizacija opozicije ne smije biti posmatrana samo kao gruba retorika ili kampanjski folklor. Ona je jedan od glavnih mehanizama putem kojih se politička zajednica priprema za dublje oblike koncentracije moći. Kada opozicija više nije legitimna, tada je lakše opravdati njeno medijsko potiskivanje, institucionalno ograničavanje i simboličko isključivanje. A kada se to jednom normalizuje, izbori ostaju, ali demokratija sve teže diše. Postavlja se logično pitanje…Dali je demokratija moguća kao opšta, ili je ona uvijek u ime nekoga, ili za nekoga…?